

OSMANLI DÖNEMİ PADİŞAHLARINDAN BESTEKÂR II.BEYAZIT'IN TÜRK MÜZİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE GÜNÜMÜZE OLAN YANSIMALARI

Pınar SOMAKÇI*

Özet

Türk Müziği'nin oluşumu ve gelişiminde Osmanlı Dönemi Padişahlarının müziğe olan yaklaşımları önemli etkenlerden birisidir. Türk Müziği özellikle saray ve çevresinde gördüğü destekle olgunlaşmış, eğitim-öğretim alanı bulmuş, eserler üretilmiş ve böylelikle gelişme imkanı bulabilmiştir.

Türk Müziği, tarihte özellikle 600 yılı aşkın bir süreyi kapsayan Osmanlı Döneminde (1299-1922) kimliğini bulmuş, olgunlaşmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bu gelişimde dünyaya hükmeden bir cihan imparatorluğunu yöneten padişahların, şahsiyetleri, desteği, müziğe verdiği önemi ve yaptıkları bestelerinin rolü oldukça önemli olmuştur.

Bu çalışmada özellikle Türk Müziği'nin gelişmesinde tarihte önemli bir dönem olan Osmanlı İmparatorluğundaki Müzisyen Padişahlardan, II.Beyazıt'ın Türk Müziği üzerine yaptığı etkileri ve günümüze olan yansımaları ele alınmış, incelenmiş ve yaptıkları hizmetler açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmalardan Padişahlar arasında II.Beyazıt'ın, günümüze ulaşan bilgilere göre, Türk Müziği alanında ilk sırada yer alan bestekâr Padişah olması, Edirne'de kurduğu külliyyede (darüşşifa) müzikle tedaviyi kapsamlı olarak hastane ortamında başlatan yine önemli ve öncü bir hükümdar olması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, II.Beyazıt'ın Türk Müziği'ndeki önemi hakkında farkındalık oluşturmak ve bestelerini hatırlatarak, eserlerinin yeni nesil tarafından icra edilmesine teşvik etmektir.

Ayrıca çalışmada II.Beyazıt'ın bestelerinin listesi verilmiş, eserlerin makam, form, usûl yönünden genel anlamda müzikal analizi yapılarak günümüze yansımaları açısından değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: II.Beyazıt, Osmanlı Dönemi, Müzisyen Padişahlar

THE EFFECTS OF OTTOMAN SULTAN AND COMPOSER II.BEYAZIT ON THE TURKISH MUSIC AND HIS REFLECTIONS ON THE PRESENT

Abstract

The approach of Ottoman sultans to music in the formation and development of Turkish Music is one of the important factors. Turkish music, especially in the palace and around with the support of the mature, education-learning area found, the works were produced and thus found the opportunity to develop.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Müzikoloji Bölümü, pinar.somakci@istanbul.edu.tr

In our history, especially in the Ottoman period covering more than 600 years (1299-1922), it is understood that Turkish Music has found its identity and has reached its present day. In this development, the role of the sultans who ruled the world, ruling a world empire, their personalities, their support, the importance they gave to music and their compositions were very important.

In this study, the effects of II.Beyazıt on our music and its reflections on the present were examined and evaluated in terms of their services. Among the sultans, according to the information obtained from the Ottoman Empire, the first composer in the field of Turkish Music, according to the information we have established in Edirne, the center of the complex (darüşşifa) for music treatment with the center of the hospital in terms of being the first ruler is important in terms of starting. The aim of this study is to raise awareness about the importance of the first composer Sultan II.Beyazıt.

In this study, some notes of II.Beyazıt's compositions were listed and made their general musical analysis.

Keywords: II. Beyazıt, Ottoman Era, Musician Sultans

Giriş

Tarihte yer etmiş sayılı medeniyetlerden biri olan Osmanlı İmparatorluğundan günümüze “Türk Müsıkîsi”, zengin bir miras olarak kalmıştır. Çoğu kaynaklarda Osmanlıda 15. yüzyıldan itibaren özellikle müzik teorisinin, 16. yüzyıldan itibaren ise müzik icrasına yönelik çalışmaların büyük ivme kazanmış olduğu belirtilmektedir (Aksoy,1994, s.13), (Behar, 2015, s.14), (Özcan, 2001, s.22).

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan yıkılışına kadar geçen süreç içerisinde padişahların büyük çoğunluğunun, sanatın bir kolu olan müziğe önem verdiği, desteklemiş, hatta besteci kimlikleriyle de hizmet ederek müziğin gelişimine katkıda bulunmuş oldukları anlaşılmaktadır.

Genellikle Mevlevi tarikatı çevresinde icra edilen dini müzikle birlikte, din dışı müzikle de ilgilenen padişahların ilgi ve desteği, Türk Müziğini aslen devletin en üst katmanlarından beslenen bir kimliğe büründürmüştür (Çolakoğlu, Sarı, 2014, s.53).

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında Osmanlı İmparatorluğunda toplamda 36 Padişah, tahta geçmiştir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre; bunlardan 18 Padişahın, yani yarısının müsıkîşinas olduğu anlaşılmaktadır. Müsıkîşinaslık bizzat fiili olarak müsıkîyle iç içe olmuş padişahlar (bestekâr, icracı olarak) ve müsıkîyle fiili olarak iç içe olmamış ama bir dinleyici olarak, bir müsıkî sever olarak gelişiminde önemli destek vermiş padişahlar olmak üzere iki anlamda ele alınabilir.

Araştırmalardan II.Beyazıt, IV.Murat, I.Mahmut, III.Selim, II.Mahmut, Abdülaziz, V.Murat ve VI.Mehmet/Vahdettin olmak üzere 8 Padişahın bestekâr, müzisyen olduğu günümüze kadar gelen eserinden (bestelerinden) anlaşılmaktadır. Bunların içerisinde II.Beyazıt'ın ise bestekâr padişahlar arasında ilk sırada yer alması araştırmaya yönlendiren sebeplerden birini teşkil etmektedir.

Ancak, II.Murat, I.Abdülhamit, II.Abdülhamit olmak üzere 3 padişahın da besteleri olduğu bazı kaynaklarda belirtilse de günümüze ulaşamamıştır (Ak, 2014, s.71), (Özalp, 1986, s.112), (Öztuna, 1990, s.16,17,149).

Çalışmada belirtilen toplam 18 müsıkîşinas padişahın diğer kalan 7 padişah ise; (II.Mehmet, IV.Mehmet, II.Ahmet, II.Mustafa, III.Ahmet, I.Abdülmecit, V.Reşat) müsıkîyi hem maddi hem manevi olarak desteklemiş, kitaplar besteler yaptırmış müsıkînin hem teorik hem de icra yönünün gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Aşağıda Osmanlı İmparatorluğu'nun Müzisyen Padişahları, kronolojik olarak dönemlerine göre kısaca hem tablo hem de açıklama olarak şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemlerindeki Padişahların Mûsikî İle Bağlantıları

Osmanlı tarihinin kolay anlaşılabilmesi için çoğu araştırmacılar, İmparatorluğun 623 yıllık uzun tarihini genellikle; kuruluş, yükseliş, duraklama, gerileme, çöküş/yıkılış dönemi olmak üzere beş ana başlık altında inceler. Buna göre; tarihi açıdan gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için, Osmanlı İmparatorluğu'nun dönemlerinde yaşamış olan tüm padişahlar guruplandırılmış, bunlar arasında mûsikîşinas ve ayrıca bestekâr olanları özetle tablo halinde aşağıda şu şekilde gösterilmiştir;

DÖNEMLER	YÖNETİMDEKİ PADİŞAHLAR	MÛSİKÎŞINAS PADİŞAHLAR	BESTEKÂR ve MÛSİKÎŞINAS PADİŞAHLAR
1-Kuruluş (1299-1453)	I.Osman, II.Orhan, I.Murat, Yıldırım Beyazıt, I.Mehmet (Çelebi), II.Murat	II.Murat	—
2-Yükseliş (1543-1579)	II.Mehmet (Fatih), II. Beyazıt, I.Selim (Yavuz), I.Süleyman (Kanuni), II.Selim, III.Murat	II.Mehmet (Fatih)	II.Beyazıt
3-Duraklama (1579-1699)	III.Mehmet, I.Ahmet, I.Mustafa, II.Osman, IV. Murat, İbrahim (Deli), IV. Mehmet, II.Süleyman, II. Ahmet	IV.Mehmet, II.Ahmet, II.Mustafa	IV.Murat
4-Gerileme (1699-1909)	II.Mustafa, III.Ahmet, I.Mahmut, III. Osman, III.Mustafa, I.Abdülhamit, III.Selim,, IV.Mustafa, II.Mahmut, Abdülmecit, Abdülaziz, V.Murat, II.Abdülhamit	III.Ahmet, I.Abdülhamit, I.Abdülmecit II.Abdülhamit	I.Mahmut, III.Selim, II.Mahmut, Abdülaziz, V.Murat
5-Çöküş/Yıkılış (1909-1922)	V.Mehmet Reşat, VI.Mehmet/Vahdettin	V.Mehmet Reşat	VI.Mehmet/Vahdettin

Tablo1: Dönemlerine göre Mûsikîşinas Padişahlar

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere kuruluş döneminin padişahları sırasıyla; I.Osman, II.Orhan, I.Murat, Yıldırım Beyazıt, I.Mehmet (Çelebi) ve II.Murat olarak yer alır. Kaynaklara göre, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş dönemindeki mûsikîşinas padişahı II. Murat olarak bilinir. II.Murat'ın döneminde yaşamış Abdülkadir Meragi'nin ebced nota yazım sistemi ile ele aldığı "Kenzu'l Elhan" adlı nota koleksiyonu kaybolduğu için II.Murat'ın besteleri günümüze ulaşmamıştır (Öztuna,1990:67). II.Murat ince ruhlu, mûsikî, şiir ve edebiyata düşkün olup, mûsikîyi desteklemiş, mûsikî alanına önemli kaynaklar kazandırmış bir Padişah olarak önemlidir (Uzunçarşılı,1988:395).

Yükseliş dönemi padişahları tabloya göre sırasıyla; II.Mehmet (Fatih), II. Beyazıt, I.Selim (Yavuz), I.Süleyman (Kanuni), II.Selim, III.Murat'tır. Bu dönemde mûsikîyi desteklemiş bir padişah olarak II.Mehmet, bestekârlığı yönüyle ise, II.Beyazıt Mûsikîşinas Padişah olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tabloya bakıldığında Duraklama döneminin padişahlarının III.Mehmet, I.Ahmet, I.Mustafa, II.Osman, IV.Murat, İbrahim (Deli), IV. Mehmet, II.Süleyman, II. Ahmet olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun Duraklama dönemi olmasına rağmen, Osmanlı Medeniyeti için bazı sanat kollarında tam bir olgunluk ve mükemmellik dönemi olmuştur. Bu dönemde, hem bestekâr hem de mûsikîşinas olarak IV.Murat, mûsikîşinas Padişah olarak ise; IV.Mehmet, II.Ahmet ve II.Mustafa çıkmaktadır.

Gerileme Dönemi padişahları arasında II.Mustafa, III.Ahmet, I.Mahmut, III.Osman, III.Mustafa, I.Abdülhamit, III.Selim, IV.Mustafa, II.Mahmut, Abdülmecit, Abdülaziz, V.Murat, II.Abdülhamit yer almaktadır. Bu dönemde hem mûsikîşinas hem de bestekâr olarak, I.Mahmut, III.Selim, II.Mahmut, Abdülaziz, mûsikîşinas padişah olarak ise, III.Ahmet, I.Abdülhamit, I.Abdülmecit ve II.Abdülhamit karşımıza çıkmaktadır.

Çöküş/Yıkılış Dönemi padişahları ise sırasıyla; V.Mehmet Reşat, VI.Mehmet/Vahdettin'dir. Her ikisi de müzisyen olarak karşımıza çıkmaktadır. Vahdettin'in besteleri de mevcuttur.

II.Beyazıt'ın Hayatı

(Doğum-ölüm:1448-1512 & Tahta çıkış-iniş:1481-1512)

Araştırmanın ışığında yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere II.Beyazıt'ın yükseliş döneminde karşımıza çıkan ilk bestekarlardan biri olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 1: II.Beyazıt

34 yaşında padişah olmuş, devleti 31 yıl yönetmiştir (Çalışkan, 2017, s.86). Sekizinci Osmanlı padişahı ve Fatih Sultan Mehmet'in Gülbahar Hatun'dan olan oğludur. Dimetoka'da doğmuş, sarayda son derece iyi bir öğrenim görmüştür. Şehzadeliğini Amasya sancak beyliğinde geçirmiş, bu süre içinde, birçok bilginler, sanatçılar arasında yaşamıştır (Yıldız, 2007, s.46). Babası Fatih'in Gebze'de ansızın ölmesiyle küçük kardeşi Cem'den önce İstanbul'a gelerek tahta oturmuştur. Kardeşi Cem Sultan ölene kadar (1495) saltanatın başlıca sorunlarından biri olmuştur (Ekinci, 2010, s. 65).

II. Beyazıt zamanı, dış ilişkiler, büyük savaşlar bakımından, sönük geçmiş sayılabilir. Bununla birlikte sınırların korunması, Balkan Yarımadası'nın büsbütün Osmanlılar'a geçmesi yolundaki önemli savaşlardan da kaçınılmamıştır. II. Beyazıt zamanının en önemli siyasi olayı, Mısır Kölemen Devleti ile yapılan savaşlardır. Osmanlı- Mısır savaşları altı yıl sürmüştür (1485-1491). Ancak, kesin bir sonuç da elde edilememiş, iki taraf da kesin bir üstünlük gösterememiştir. Öte yandan, Venediklilerin saldırısıyla başlayan savaş da, dört yıl sürmüştür (1498-1502). Bu savaşta, İnebahtı, Modon, Koron ve Draç kaleleri alınmış; Venediklilerin Mora'da, Arnavutluk'ta, Bosna'da hiçbir hak iddia etmemeleri şartıyla da 1502 yılı Ocak ayında barış imzalanmıştır (Cezar, 2011, s.640-675- 708). Bu bilgiler ışığında siyasi açıdan döneminin sakin geçmesi, II.Beyazıt'ın bilim ve

sanata yönelmesine rol oynadığı söylenebilir. Daha şehzadeliği yıllarında yazı hocası olan Şeyh Hamdullah'ı talebeleriyle Amasya'dan İstanbul'a davet etmiş, kendisine sarayın harem dairesinde oda ayırmış, Mushaf (Kur'an sayfaları) ve kıt'alar yazdırmak suretiyle hat sanatında Osmanlı üslubunun doğmasına sebep olmuştur (Ekinci, 2010, s.23), (Serin, 2000, s.597), (Demirağ, 2007, s.50). Ayrıca I. Murad'ın Edirne'yi almasından hemen sonra 1363'te kurduğu, II. Murad ve Fatih'ten sonra kendisinin geliştirip mükemmel bir saray üniversitesi haline getirdiği Enderûn'a silahşörlük, okçuluk gibi askeri spor derslerini ekletmiş, bunun yanında Enderûn'lulara dış hizmetlerine geçerek sadrazamlığa kadar yükselebilecek yolunu da açmıştır (Tanrıkorur, 2003, s.48).

II.Beyazıt, babasının Avrupaya dönük reformcu, ilerici bakışına karşı, geleneksel Osmanlı, tutucu anlayışını korumuştur. Yaşlılığında, yalnızlığı, ibadetle uğraşmayı her şeyden üstün tutar hale gelmiş ve saltanatının son yıllarındaki sakin yaşayışı, dine gösterdiği düşkünlükten dolayı, "Beyazıt-i Veli" adıyla anılmaya başlanmıştır. Barışçı, şair, sanata düşkün bir Padişah olarak tarihe geçmiştir (Çalışkan, 2017, s.86). Devlet yönetimini de vezirlerine bırakmış, bu yüzden, oğulları arasında taht kavgaları, çatışmalar başlamıştır. Ne var ki, kardeşler arasındaki saltanat çekişmesi, yeniçerilerden destek gören Selim'in lehinde sonuçlanmıştır. Böylece, Selim, saltanatı kendisine bırakmak zorunda kalan babasının yerine, 25 Nisan 1512 de Osmanlı tahtına geçmiştir. Bundan bir ay sonra 26 Mayıs 1512'de, Beyazıt, Dimetoka'ya giderken, yolda vefat etmiş, cenazesi İstanbul'a getirilerek, yaptırılan türbesine gömülmüştür.

II.Beyazıt, hükümdarlığı döneminde İstanbul'un gerçek anlamda Osmanlı başkenti ve kültür merkezi oluşumunun sürecini başlatmıştır. Bilim adamlarını ve sanatçıları koruyan hükümdar, Doğu-Batı dengesine babası (Fatih) gibi hoşgörülle yaklaşmamış olsa da sanatçıyı, tarihçiyi, yazar ve ozanı himaye ettiği bir gerçektir. Yaklaşık 30 kadar bilgin ve sanatçıya yüksek aylıklar bağladığı bilinmektedir. Leonarda Vinci'ye Haliç ve Boğaz köprüleri için projeler hazırlatmış, aynı konuda Michelangelo'nun önerileriyle ilgilenmesi önemlidir (Ekinci, 2010, s.66).

Mimarîye de önem veren II. Bayezıt, öldüğünde ardında İstanbul'da kendi adını taşıyan bir cami, bir imaret, medrese ve kervansaray; Edirne'de cami, okul, medrese, bir akıl hastanesi; Amasya'da cami, okul, medrese ve zaviyeler bırakmıştır. (Cezar, 2011, s.713).

II.Beyazıt'ın Döneminde Müzik Adına Yaşanmış Önemli Gelişmeler

Daha öncede belirtildiği üzere, Yükseliş Dönemindeki Osmanlı Padişahları içerisinde müzikle uğraşan, besteler yapan isimlerden biri II.Beyazıt'tır. XVI.yüzyıl minyatürleri, Mevlevî Ayinlerini ve köçek oyunlarını resmetmekte ve bu belgeler II.Beyazıt'ın müziğe önem verdiğinin bir göstergesi olarak önemli belge niteliği taşımaktadır (Kaygısız, 2000, s.160).

II.Beyazıt 1484-1488 yılları arasında Edirne'de yaptırdığı Külliye'sinin Şifahanesinde (bir tür üniversite hastanesi, Darüşşifa olarak ta adlandırılmış) sinir ve akıl hastalıklarının kokularla ve müzikle tedavi edildiği bir medeniyetin yine önemli ve öncü hükümdarıdır (Özalp, 1986, s.113).

Evliya Çelebi seyahatnâmesinde; "...hastalara deva, dertlilere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve def'i sevda..." olmak üzere on adet hanende ve sazendeye gulam (genç) ayrıldığı, bunların üçü hanende, biri çengi santuri, biri udi olup haftada üç gün hastalara ve delilere büyük kubbenin altında mûsikî faslı verdiklerini; neva, rast, düğah, çargah, suzinak makamlarını çaldıklarını bildirmektedir. Binanın her tarafından dinlenebilen bu konserler kadar su sesi ve güzel kokulardan yararlanarak ruh hastalarının tedavisi yapılmıştır. Evliya Çelebi kaynağında, mevsim çiçeklerinin (gül, karanfil, sümbül, reyhan ve misk-i rum vb) koku ve renklerinde de tedavi yapıldığını yazmaktadır (Çelebi,1983, 210). Aslında

bu hastane, zamanında her türlü hastanın kabul edildiği ve ücretsiz tedavi edildiği bir yer olmuştur. Örneğin göz tedavisi için önemli bir merkez olmuştur. Hastane kadrosunda 1 baştabip, 2 tabip, 2 göz uzmanı, 2 operatör, 1 eczacı bulundurulmuştur.

Külliyeye son dönemde Trakya Üniversitesine devredilmiş, üniversite tarafından korunup, düzenlenerek Kültür Bakanlığının ve Ruh Hastalıkları Redaptasyon Derneğinin katkılarıyla Müzeye dönüştürülmüş, Avrupa’da geçtiğimiz yıllarda ise “yılın müzesi” ödülünü almıştır (Usal, 2006, <http://www.edirnevdb.gov.tr/>).

İncelenen kaynaklara göre, bu dönemin mûsikîi araştırmacılarından Lâdikli Mehmet Abdülhamid Çelebi’nin Sultan II. Beyazıt’ın fetihleri anısına ona ithaf ettiği “Er-risaletü’l-fethiyye” adlı eseri önemli bir nazariyat kitabıdır. Bu mûsikîi âliminin “Zeynu’l-elhan fi’ilmüt-te’lif ve’l-evzan” (Nuru Osmaniye, 3.655) adlı eseri ile birlikte “Beyanu’l-edvar ve’l-makamât ve fi’ilmî’l-esrar ve’r-riyazat” adlı anonim eser de II. Beyazıt döneminin çok önemli bir mûsikîi kitabıdır (Toker, 2016, s.22). Bu kitabın başında XV.yüzyıl sonu XVI.yüzyıl başında Osmanlı Sarayının müzik siyasetini ne yolda çizildiğini göstermesi bakımından ilginç bir bölüm vardır. Yazar bu bölümde, önce mûsikîi biliminin matematik biliminde ikinci hoca sayılan Farabi’den kaynaklandığını, daha sonra Safiyüddin Abdülmumin’in matematikten yararlanarak, sesleri tesbit ettiğini, Safiyüddin zamanında Bağdat’ta bilginlerin mûsikîi ile uğraşmalarının yasak edildiğini ama mûsikîi biliminin aslında “ilm-ü Hak” olduğunu, “terk edilecek fenn olmadığını” çeşitli kanıtlar ve örnekler göstererek açıklamaktadır (Tanrıkorur, 2003, s.36).

Aynı dönemin tanınmış bir diğer nazariyatçısı da, “Makâsidü’l Edvar” başlığını taşıyan eseriyle Merâğî’nin torunu olan Mahmut Çelebi’dir (Yıldız, 2007, s.48).

II. Beyazıt’ın sarayında yevmiyeli mûsikîiciler bulundurmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi’ndeki Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait 7843 no’lu defterde “cemaat-i mutriban” arasında, II. Beyazıt zamanından beri mutrib olduğu belirtilen Şaban ve Husrev adlı kopuzcularla, Sadi ve Muhiddin adlı iki kanuni ve Nasuh adlı bir kemeñecinin adları geçer. Kopuzcu Hüseyin’in yanında “içeriden çıkmıştır” notunun bulunması, Enderûn’da mûsikîicilerin de bulunduğunu gösterir (Pekin, 1999, s.12-13). Oğullarından Amasya valisi Sultan Ahmed, mahiyetinde maaşlı fasıl heyeti bulduracak ve Zeynelabidin’i davet edip hem kendisine, hem de müzisyen çocuklarına en yüksek itibarı gösterecek kadar mûsikîye düşkündür. Zeynelabidin aynı itibarı, Ahmed’in kardeşi Manisa valisi Korkud’dan da görmüştür: birkaç sazda hüner sahibi olan Korkud’un, “Gıda-i Ruh” adlı bir saz icad ettiği söylenir. Ayrıca ilk Türkçe ahlak kitabı Ahlak-ı Âlâ-i’nin yazarı Bursa kadısı müderris Kınalızâde Âli Efendi’nin oğlu olmak şerefini taşıyan, şiir ve mûsikîde üstün bilgi sahibi Hasan Çelebi’nin Tezkiretü’ş-şuarâ’sında, bestekâr olarak da övülmüştür ve günümüze tek eseri olarak Hüseyin / Musabba (Devritürkî) Peşrevi gelmiştir (Tanrıkorur, 2003, s.36). II. Beyazıt, Zenbilli Ali Efendi, Molla Latifi, Sâdî çelebi, Müeyyedzâde Abdurrahman, Necâtî, Ahmed Paşa, Ca’fer Çelebi, Sâfî, Behiştî ve Zâtî gibi devrin ünlü âlim ve sanatkârlarını desteklemiştir (Fuat, 2003, s.25).

Buraya kadar anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere II. Beyazıt, döneminde sanata ve özellikle de mûsikîye önem vermiş, aynı önemi aldırıldığı eğitimle ve yapmış olduğu besteleriyle çocuklarına da aşılamış olduğu anlaşılmaktadır. Besteleri ile günümüze kadar gelen tarihteki ilk bestekar padişahlardan biri olan II.Beyazıt’ın, Türk mûsikîine müzikolojik açıdan önemli bir ışık tutmuş olduğu söylenebilir. Ayrıca yine II.Beyazıt’ın kendisinden sonra gelen padişahlara da besteleriyle örnek olduğu düşünülmektedir.

II.Beyazıt'ın Besteciliği ve Eserleri

Bu dönemde gelişmiş bir nota sistemi olmadığından ve o döneme ait yeterli kaynağa sahip olamadığımızdan dolayı II. Beyazıt'ın günümüze gelen eserlerinin onun besteleri olduğuna dair kesin konuşmamız mümkün değildir. Elimizdeki eserler II. Beyazıt'e izafe edilmiş kabul edilmektedir; ancak 1,5 asır sonra Ali Ufkî Bey'in yazdığı "Mecmuâ-i Sâz-ü Söz" adlı eserde Nevâ Düyek Peşrevi'ne "Peşrev-i Beyazıt" kaydını düşmüştür. Bu da kendisinin bestekârlığına dair en önemli belgelerden biri sayılmaktadır (Öztuna, 1990, s.149). Daha sonra 18 yüzyılda yaşamış Dimitri Kantemir'in (Kantemiroğlu) Edvarı olarak bilinen "Kitabu'İlmi'l Mûsikî'ala Vechi'l-Hurûfat" adlı eserinde Beyazıt'a ait bestelerin notalarına rastlanmıştır (Tura, 2000, s.112-432). ardından 18. yüzyılda Mustafa Kevserî'nin kaleme aldığı "Kevserî Mecmuasında Sultan Beyazıt'a ait saz eserlerinin notaları görülmüştür (Ekinci, 2015, s.54-69)

II. Beyazıt, aynı zamanda "Adli" mahlâsıyla Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır (Cezar, 2011, s.710). Matba-i Osmanî'de basılmış, içinde 124 şiiri bulunan Divan'ı vardır. Bu kıymetli şair ve bestekâr padişahın bestelenmiş bir şiiri ya da bestelediği sözlü formda bir eseri olmamasına karşılık aşağıdaki saz eseri formundaki eserlerinin notaları mevcuttur.

II.Beyazıt'a izafe edilmiş günümüze ulaşmış bestelerinin makamlara göre alfabetik listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir (Özpekel, 1999, s.611-612).

MAKAM	FORM	USÛL
1-Arazbar Zem-zeme	Peşrev	Devr-i Kebir
2-Arazbar Zem-zeme	Saz Semaisi	Aksak Semai
3-Aşiran Buselik	Peşrev	Ağır Düyek
4-Düğah	Peşrev	Devr-i Kebir
5-Düğah	Saz Semaisi	Aksak Semai
6-Evç (Bezm-i mulûk)	Peşrev	Muhammes
7-Evç	Peşrev	Devr-i Kebir
8-Evç	Saz Semaisi	Aksak Semai
9-Neva I	Peşrev	Fahte
10-Neva II	Peşrev	Fahte
11-Neva III	Peşrev	Fahte
12-Neva	Peşrev	Düyek
13-Neva I	Saz Semaisi	Aksak Semai
14-Neva II	Saz Semaisi	Aksak Semai
15-Neva III	Saz Semaisi	Aksak Semai
16-Neva Bağdat	Saz Semaisi	Yürük Semai
17-Nişabur	Peşrev	Sakil
18-Rahatül Ervah	Peşrev	Çifte Düyek
19-Rahatül Ervah	Saz Semaisi	Aksak Semai

Tablo 2: II.Beyazıt'ın bestelerinin listesi

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere II.Beyazıt çoğunluğu peşrev ve saz semaisi olmak üzere ağırlıklı saz eseri formunda toplam 19 eser bestelemiştir. Eserlerinde en çok neva makamında beste yapmış olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla evç, düğah, arazbar zemzeme, rahatül ervah, nişabur makamları takip etmektedir. Form besteleme kuralları gereği Peşrevlerinde çoğunlukla büyük usûller kullanmıştır. Yine saz semailerinde ise “Aksak semai” usûlünü kullanmıştır.

Sonuç

1299 yılında Bilecik’in Söğüt ilçesinde küçük bir beylikten kurulup, büyük bir imparatorluğa dönüşen Osmanlı İmparatorluğu sadece toprakların genişlemesi ile değil, ekonomik ve kültürel alanlarda da etkili olmasıyla kendini göstermiştir. Osmanlılar adım adım yayılıp genişledikçe gittikleri her yerde kültürlerini de yayarak izlerini bırakmışlardır. Bu izler Türk mûsikîsi başta olmak üzere, mimarî, bezeme, tezhip, çini, ebrû ve hat gibi bir çok sanat dalında kendini göstermiştir. Bunda Osmanlı İmparatorluğu başındaki padişahların sanata önem vermeleri ve bu sanat dallarıyla şahsen uğraşıyor olmalarının etkisi çok büyüktür (Ekinci, 2010, s.156).

Mûsikîye vermiş olduğu önemin ve desteğin yanında kendisi de mûsikîyle yakinen ilgilenerek besteler yapmış Padişahlar arasında II.Beyazıt, ilk sırada yer alan bestekâr hükümdar olmasıyla bu alanda öne çıkmaktadır.

II.Beyazıt, Osmanlı imparatorluğunun yükseliş döneminde karşımıza çıkan Türk müziğinin gelişmesinde gerek kendi bestelediği eserleriyle öncü olmasıyla gerekse müzik teorisi çalışmalarını himayesinde tutmasıyla ve sanatçıları desteklemesiyle önem arz etmektedir.

Yapmış olduğu besteleriyle Türk Mûsikîsine 19 saz eseri (peşrev ve saz semaisi) kazandırmıştır. Bunlardan çoğunluğu neva makamında olup diğerleri ise; evç, düğah, arazbar zemzeme, rahatül ervah, nişabur makamındadır. Peşrev formunun özelliği gereği usûller genelde büyük usûlle bestelenmiştir. Yine bestelediği Saz Semaileri de formun özelliği olan “Aksak semai” usûlündedir.

Sonuç olarak II.Beyazıt’ın besteleri, günümüz bestekâr ve icracılarına o dönemin müzik anlayışını en iyi şekilde yansıtmaları ve temsil etmesi açısından önem taşımaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nu yöneten padişahların mûsikî ile iç içe olmaları hatta besteler yaparak katkıda bulunmaları dünyanın başka ülke hükümdarlarında pek görülmemiş bir anlayıştır. Bu nedenle Türk Mûsikîsi tarihinde sanata iz bırakıp, destekleyen önemli kişileri iyi bilip, bestelerini unutmamak, eserlerini seslendirmek Türk sanatının kaybolmaması açısından önemlidir.

Kaynaklar

Ak, A.Ş. (2014). *Türk Mûsikîsi Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aksoy, B. (1994). *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*. İstanbul: Pan Yayınları.

Behar, C. (2015). *Osmanlı/Türk Mûsikîsinin Kısa Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Cezar, M.(2011). *Mufassal Osmanlı Tarihi II.cilt*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çalışkan, K. (2017). *Kronolojik Muhteşem Osmanlı*. İstanbul: Caretta Promat basımevi.

Çelebi, E. (1983). *Seyahatname*. (Çev: İsmet Parmaksızoğlu). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Çolakoglu Sarı, G. (2014, Aralık). Osmanlı-Türk Müziğinde Padişahların İzleri, *Uluslararası Sosyal*

Araştırmalar Dergisi. Cilt: 7. Sayı: 35, 52-65) Issn 1307-9581.

- Ekinci, M.U. (2015). *Kevseri Mecmuası* 18. Yüzyıl Saz Müziği Külliyyatı”. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Ekinci, T.P. (2010). Dönemlerine Göre Müsikîşinas Osmanlı Padişahları, Dönemlerinde Müsikî Adına Yaşanmış Önemli Gelişmeler ve Bu Dönemlerin Genel Değerlendirmesi, İstanbul-Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Fuat, A. (2003). *Sultanların Şiiri*. Yağmur Dergisi. s.16. İstanbul: Işık Yayınları.
- Kaygısız, M. (2000). *Türklerde Müzik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Özalp,N.(1996). *Türk Müsikîsi Tarihi*. Derleme I. Ankara: TRT Yayınları.
- Özcan,N. (2001). *Türk Müsikîsi Tarihi*. İstanbul: Basılmamış ders notları.
- Özpekel, O. N. (1999). *Şair ve Bestekâr Osmanlı Padişahları*. C.1. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Öztuna, Y. (1990). *Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*. C.1. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Pekin, E. (1999). *Sarayda Müsikî, Sultan Bestekârlar*. İstanbul: Cd/Kitap Kalan Müzik
- Tanrıkorur, C. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Müsikîsi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Toker, H. (2016). *Elhan-ı Aziz Sultan Abdülaziz Devrinde Sarayda Müsikî*. İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayını.
- Tura, Y. (2000). *Kantemiroğlu*. 1.Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988). *Osmanlı Tarihi I.cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Usal, A. (2006). *Edirne Tarihi ve Kültürü* (10.06.2019). [http:// www.edirnevdb.gov.tr](http://www.edirnevdb.gov.tr)
- Yıldız, K. T. (2007). *Bestekâr Osmanlı Padişahları ve Dönemlerinin Müsikî Anlayışı*. İstanbul-İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.